

מעמר בסוד הדעת¹

1. ראה גמ' עג: "והמעמר, אמר רבא היא מן דכניף..." עד הנקודותיים. חשוב במה נח' אביי ורבא? (כמי נוטה דעתך, מדוע?)
2. ראה בספר אור זרוע* סימן נז שפסק כרבא והקשה על הרמב"ם שפסק כאביי. ראה מסקנתו לגבי איסוף ביצים יחד.
3. ראה רמב"ם פ"ח הל' ה-ו ובכס"מ* שם
4. המשנה במסכת ביצה דף לא. "מביאין עצים מן השדה מן המכונס, ומן הקרפף אפילו מן המפוזר" ראה שם תוס' ד"ה מן
5. ראה רמב"ם* בהלכה ו' האם מסכים לגדר שקבע התוס' שאין עימור אלא במקום גידול? ראה כס"מ* אמנם מפשט הרמב"ם נראה שיתחייב גם בחצר במקבץ דבילה וראה גם ברמב"ם* בפרק כא הל' יא (למחשבה: איך יענה הרמב"ם על קושיית התוס' מהיתר הבאת עצים מן הקרפף וכן מגמ' ביצה יג נאמר מעמיד אדם ערמה בשבת ואינו חושש ואע"פ שקובעת למעשר (גמר מלאכתו בכך) לגבי שבת מותר שאינו מלאכת מחשבת. בשלמא לתוס' אין מעמר אלא במקום גידול אבל לרמב"ם מדוע לא יתחייב?)
6. מה דין ערמה שנתפזרה אם עמר אותה מחדש האם מתחייב? ראה בספר אגלי טל* מלאכת מעמר הלכה ב
7. להרחבה ראה מנחת חינוך* מצווה לב בעניין מעמר הסובר שלפי הרמב"ם אין מעמר אלא באוכלין ובזה מבאר גם הקושיא הנ"ל מדוע מביאין עצים מן הקרפף
8. עמר מוזכר בתורה בהקשרים נוספים: מצוות שכחה, דברים* כד, יט וראה בתוספתא* פאה פרק ג מיוחדותה של מצווה חביבה זו. ראה גם הזכרת עומר כמידה בפרשיית המן ולקייטו, שמות פרק טז 'עומר לגולגולת'
- ובימים אלו של ספירת העומר ראוי לצרף את קרבן העומר ראה ויקרא כג "וַהֲבֵאתֶם אֶת עֹמֶר הָאֵשֶׁת קִצִּירְכֶם.."
9. משונה לכאורה מלאכת מעמר שאין בה שינוי ויצירה בגוף החפץ: לאור האמור לעיל מה טיבה של מלאכה זו?

אור זרוע סימן נז

והמעמר אמר רבא האי מאן דכניף מלחא ממלחת' חייב משום מעמר אביי אמר אין עימור אלא בגידולי קרקע פרש"י שצובר מלח ממשרפות המים דמתרגמי' חריצי ימא שממשיך לתוכו מים מן הים והחמה שורפתו והן נעשין מלח לאותו חריץ קרי מלחתא. חייב משום מעמר שאף הוא כמאסף השבלים עכ"ל. ולקמן אמר אביי האי מאן דעביד חלתא חייב אחת עשרה חטאות ופירש"י אחד מהן אסף לקנים יחד ה"ז מעמר. ונ"ב דהלכה כרבא דיש מעמר שלא בגידולי קרקע ואיני יודע למה כתב ה"ר משה מיימון אין עימור אלא בגידולי קרקע המקבץ דבילה ועשה ממנה עגול או שנקב תאנים והכניס החבל בהם עד שנתקבצו גוף אחד ה"ז תולדת מעמר וחייב וכן כל כיוצא בזה עכ"ל. העימור עצמו יפה פירש אלא זה שפירש דאין עימור אלא בגידולי קרקע [קשה] והא קי"ל הלכה כאביי ביע"ל קג"ם ותו לא. והרא"מ צ"ל פי' כל כינוס דבר גידולי קרקע נקרא מעמר כדאמר' בכלל גדול אמר אביי האי מאן דעביד חלתא חייב י"א חטאות וחדא מנייהו כינוס העצים הלכך יזהר אדם שלא לאסוף פירות או ביצים יחד דהוי כמעמר עכ"ל. מדאסר לקבץ ביצים יחד ש"מ דסבר דיש עימור אפי' שלא בגדולי קרקע הלכך אם נתפזר לאדם מלח בשבת או ביצים המותרים בטלטול או כל כה"ג אסור לקבץ יחד משום דהוה מעמר

רמב"ם פ"ח מהל' שבת הל' ה-ו

(ה) התולש עולשין והמזרד זרדין אם לאכילה שיעורו כגרוגרת ואם לבהמה שיעורו כמלוא פי גדי ואם להסקה שיעורו כדי לבשל ביצה המעמר אוכלין אם לאכילה שיעורו כגרוגרת ואם עמר לבהמה שיעורו כמלוא פי גדי ואם להסקה שיעורו כדי לבשל ביצה וביצה האמורה בכל מקום היא ביצה בינונית של תרנגולין וכל מקום שנאמר כדי לבשל ביצה הוא כדי לבשל כגרוגרת מביצה וגרוגרת אחד משלשה בביצה ואין עמור אלא בגדולי קרקע.

(ו) המקבץ דבילה ועשה ממנה עגול או שנקב תאנים והכניס החבל בהן עד שנתקבצו גוף אחד הרי זה תולדת מעמר וחייב וכן כל כיוצא בזה:

¹ על פי המבוא והשעור הראשון אנחנו עוסקים בהבנת 'סידורא דפת' (עשר מלאכות להוצאת הלחם מן הארץ) בשני הבנות האחת ב'נגלה' - תהליך היצור של הלחם מלמטה למעלה מזריעה בשדה ועד האפיה בתנור (שמוש האדם באש). במקביל תהליך של התגלות הלחם כשהאדם במלאכתו - 'מלמעלה למטה' - מוציא מהכח אל הפעל את מציאות הלחם. וודאי מבט זה הוא נסתר יותר וזקוק התבוננות. בנתיים עסקנו באבחנה שבין זורע לאופה שהראשון הוא התעסקות עם זרע חי ועיקר מלאכת ההצמחה היא בידי שמים והאדם כמסייע. לעומת המלאכת האחרונה שהיא מעשה האדם. שערנו להקביל את עשר המלאכות לעשר המידות בהם מנהיג הקב"ה עולמות (עשר הספירות) לפיהם זורע הוא בחכמה (קו ימין) וקוצר הוא בבינה (ראשית קו שמאל) מעמר הוא תחילת קו האמצע במידת הדעת הקשרת ומייחדת. (כשמלאכת החרירה היא נעלמת בסוד מלאכת החרירה הקודמת לזרע) נעסוק מלאכת החורש על דרך הפשט ובשעור נרחיב בזה על פי הנ"ל.

רמב"ם הלכות שבת פרק כא

יא) המדבק פירות עד שיעשו גוף אחד חייב משום מעמר, לפיכך מי שנתפזרו לו פירות בחצרו מלקט על יד על יד ואוכל, אבל לא יתן לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה כדרך שהוא עושה בחול, שאם יעשה כדרך שהוא עושה בחול שמא יכבשם בידו בתוך הקופה ויבא לידי עימור, וכן אין מקבצין את המלח וכיוצא בו מפני שנראה כמעמר

כסף משנה הלכות שבת פרק ח הלכה ה

ואין עמור אלא בגדולי קרקע. כתב הרמ"ך למה הניח רבא ופסקא כאביי ורבא אמר האי דכניף מלחא חייב משום מעמר אף על גב דלא הוה גידולי קרקע ואף על גב דרבא גופיה אמר אין דישה אלא בגידולי קרקע אין לנו לפרשה כפשטה כי היכי דלא תקשי דרבא אדרבא וצ"ע, עכ"ל. ואין בזה השגה כי ספר מוטעה נזדמן להרמ"ך שהיה כתוב בההיא דכניף מלחא רבא באל"ף ואינו אלא בה"א וכמ"ש הרב המגיד:

תוספות מסכת ביצה דף לא עמוד א

מן הקרפף ואפילו מן המפוזר - תימה הא הוה מעמר דהוא אב מלאכה וי"ל דלא שייך עמור אלא במקום שגדילים שם כדמוכח בפרק כלל גדול (שבת דף עג:).

כסף משנה הלכות שבת פרק ח הלכה ו

המקבץ דבילה וכו'. כתב הרמ"ך דוקא שקבצם ממקום שנפלו שם מן האילן אבל אם קבצם בבית לא כדאמרינן במס' יום טוב דמעמיד ערימה לא הוה גמר מלאכה, עכ"ל:

אגלי טל מלאכת מעמר

ב במה דברים אמורים [ב] בדברים שהן גידולי קרקע ואוספן ממקום גידולתן. ושלא היו מעולם מקובץ באופן שקבצם עתה. אבל אם אינן גידולי קרקע רק שאוספן ממקום הויתן כגון המקבץ את המלח ממשרפות המים אעפ"י שלא היו מעולם מקובץ. או גידולי קרקע שאוספן שלא ממקום גידולתן ולא היו מעולם מאוסף. או גידולי קרקע שהיו כבר מאוסף ונתפזרו וחזר ואוספן ממקום גידולתן. או אפי' דברים שאינן גידולי קרקע ושהיו כבר מקובץ ונתפזרו וחזר וקבצם ממקום הויתן. בכל אלה נחלקו רבותינו הראשונים ז"ל. אם נקרא מעמר או לא. אבל גידולי קרקע שהיו כבר מאוסף ונתפזרו וחזר ואוספן שלא ממקום גידולתן או דברים שאינן גידולי קרקע ואוספן שלא ממקום הויתן אעפ"י שלא היו מעולם מקובץ אין זה נקרא מעמר:

מנ"ח מצווה לב בעניין מעמר

ואיני מבין כוונת הר"מ בתיבה שהוסיף כאן וכו' המעמר אוכלים אם לאכילה וכו' לאיזה ענין כתב תי' אוכלים הו"ל לכתוב סתם המעמר אם לאכילה וכו' ואם לבהמה וכו' ואם להסקה וכו' דמעמר ל"ד באוכלין ה"ה בעצים וכדומה ומסיים ואין עימור אלא בגד"ק וכל גד"ק בכלל ולאיזה ענין כ' כאן תי' אוכלים וגם משטחיות לשונו שכל אוכלים נראה אף שהם אוכלים יש חילוק בין לאכילה וכו' ובין לבהמה כפי גדי ולהסקה כדי לבשל ובאמת משערינן בשיעורא זוטא כמ"ש התוס' ואפשר דהר"מ אתי להשמיענו דאין משערינן בשיעורא זוטא היכי שהוציא בפירוש לשיעור הגדול כמ"ש המ"ל שהבאתי לעיל פי"ח בפיסקא המתחלת עוד נ"ל ומ"מ דחוק קצת וגם הו"ל לכתוב יותר מפורש. ומסתפינא לומר דבר חדש דאפשר דעת הר"מ דמלאכת עימור ל"ש רק באוכלים ולא בעצים ואפשר אפי' במאכל בהמה דסתם אוכלים היינו מאכל אדם ע"כ כ' תיכף בתחלת דין של מלאכה זו תי' אוכלים להורות דעימור ל"ש רק באוכלים אף דבפי' המשנה כ' דבעצים שייך עימור מ"מ כאן חזר בו וידוע דכ"פ חזר רבינו ממ"ש בפי' למשנה בחיבורו ואף דלא נדע מהיכן יצא זה לרבינו אפשר שמצא באיזה מקום כמבואר כ"פ ותיכף בענין זה בהלכה שאח"כ כתב המקבץ דבילה וכו' ויבואר בסמוך בס"ד והה"מ לא הרשים מוצא ד"ז וכיון שלא נסתרו ד' הר"מ מהש"ס לא נוכל לדחות מחמת שאין א"י מוצא הדין כי ראתה עין רבינו יותר מאתנו. ולפע"ד יצא לרבינו ד"ז ממשנה ביצה דל"א ע"א דמבואר שם מביאין עצים וכו' ומן הקרפף אפי' מן המפוזר ותמיהו התוס' דהא הוה מעמר והוה אב מלאכה ותי' דל"ש עימור אלא במקום גדילתו כדמוכח פכ"ג וכו' וגם בגמ' שם דל"ג ע"ב מגבב מן החצר כו' תמה שם הר"נ הא הו"ל מעמר וכו' דזה ראי' להר"מ דא"ח משום מעמר רק במקום גדילתו כדמוכח בפכ"ג דנקט האי מאן דכניף מלחא ממלחתא דוקא ממלחתא והר"מ לא כ' ד"ז כמבואר בסמוך דהר"מ סובר אף שלא במקום גידולו חייב ומדקדוק זה לא רצה הר"מ לחדש דין דאפשר דאורחא דמלתא נקט כן הדרך במלח על כן מכאן יצא לו דמעמר אינו רק באוכלין וכתב גם כן בסמוך המקבץ דבילה וכו' אם כן המשנה והש"ס שם מיירי בעצים כמבואר להדיא ל"ש מעמר ומחמת המשנה והברייתא הוכיח חילוק זה דמעמר ל"ש רק באוכלין

(דברים כד, יט-כ): "כִּי תִקְצֹר קִצְרְךָ בַשָּׂדֶה וְשִׁכַּחְתָּ עֹמֶר בַּשָּׂדֶה, לֹא תָשׁוּב לִקְחָתוֹ לְגֵר לִיתוֹם וְלִאֲלֻמָּנָה יְהִיָּה, לְמַעַן יִבְרַכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יְדֶיךָ".

תוספתא פאה פרק ג

מעשה בחסיד אחד ששכח עומר בתוך שדהו, ואמר לבנו: צא והקרב עלי פר לעולה ופר לשלמים. אמר לו: אבא, מה ראית לשמוח בשמחת מצוה זו מכל מצוות שבתורה? אמר לו: כל מצוות שבתורה נתן לנו המקום לדעתנו. זו שלא לדעתנו (כלומר שהשכחה

נעשית מאליה קניין העניים, והעניים זוכים בה לפני שנודע לבעל השדה ששכח, ומתקיימת כל המצוה ללא ידיעתו), שאילו לא היה ברצון לפני המקום, לא באה מצוה זו לידינו; אלא הרי הוא אומר: 'כי תקצור קצירך... ושכחת עומר בשדה... למען יברכך'. קבע לו הכתוב ברכה